

TEATRE NACIONAL
DE CATALUNYA

Llegir el teatre

DON JOAN
O EL FESTÍ DE PEDRA
de Molière

ROLAND BARTHES, «Don Joan de Molière, posat en escena per Jean Vilar, al TNP», publicat a *Les Lettres nouvelles*, núm. 12, febrer de 1954. (Traducció: TNC)

És curiosa aquesta mania de voler-nos convèncer que el Don Joan de Molière és un ateu històric, circumstancial. Hi ha la prohibició general de veure en aquest Don Joan res que no sigui una barreja dels Roquelaure, Guiche, Ambijoux, Fontrailles i altres grans senyors escèptics del segle XVII. Tanmateix normalment, se'ns diu que els tipus del teatre clàssic són eternals, que els seus avars, els seus amants o els seus gelosos no tenen Història, i que tothom té dret de reconèixer la seva època en aquests retrats de l'home essencial. Ara bé, quan es tracta de l'ateu, una púdica relativitat tenyeix les nostres crítiques: Molière no ha retratat l'ateu, sinó només una mena d'ateus, que va proliferar fa temps amb l'ambient d'un segle del qual ens agrada subratllar-ne les contradiccions.

Les raons d'aquesta mirada crítica són fàcils d'entendre: en la bona consciència burgesa, tot allò que està tacat d'història es troba desacreditat. Si circumscrivim doncs l'ateu històricament, el relacionarem amb un oprobí

suplementari, eliminarem d'origen la possible imatge d'un Molière infernal, ja que l'infern, bé que ho sabem, no només és arribar a seguir les passes de Don Joan, sinó fins i tot fer-lo existir, plantejar com a real un ateu coherent, durable i silenciós. (I tot i així, què és el tro final, al costat de la durada de Don Joan?)

Així doncs, fem tot els possibles perquè Don Joan no existeixi, neutralitzem-lo sota la convenció i l'anècdota; en els llibres, els manuals, minimitzem l'obra, al·leguem incessantment el seu caràcter precipitat, desmanegat, anecdòtic, proclamem ben alta l'hostilitat de Molière al cinisme de Don Joan i a la hipocresia de Sganarelle.¹ I a escena (sobretot a la Comédie Française, que representa el dogma en matèria de teatralitat burgesa), oferim un Don Joan «distingit», la indolència del qual no serà d'altra banda gratuïta en absolut, perquè tendirà a castrar l'ateisme de

¹ M'agradaria que al menys a l'hora d'observar aquesta hostilitat, se'ns ensenyés una mica millor, en el tendre i verge Pierrot, el veritable anti-Don Joan de l'obra, l'home idealment sociable amb una paraula mesurada que tendeix a construir un comerç feliç de l'amor i una motivació autèntica del llenguatge. Trencant amb la tradició de la Comédie Française, que presenta Pierrot com un pagesot grotesc, Bouquet a Avinyó i després Darras a París han tornat a encaminar el personatge i n'han mostrat l'autèntica economia dins de l'obra.

Don Joan, a substituir-lo prudentment per un agnosticisme de bona companyia. Juraria que no hi ha res que impedeixi aquest Don Joan a anar a la missa de les onze, i per al públic de la Comédie això és el que compta.

Jean Vilar ha fet tot el contrari: li ha bastat amb treure Don Joan dels llimbs de l'anècdota, de donar-li una consistència biològica, perquè cada vespre dos mil espectadors obrin la boca oberta per respirar profundament la presència de l'ateu. Aquest ateu per fi és cosa nostra, ens concerneix, l'escoltem, ens aspira amb la seva modernitat, i només accepta existir pel preu d'una complicitat, no pas amb les seves fonts, per molt que se l'hi ordeni a grans crits, sinó amb la memòria mateixa del seu públic.